

سالمی پٽ ۽ ٻولي تانڪندڙ، تنڪين، ٻٽاڪ-10، سال-2018

ٻلوچي زبان ۽ لهتن ڏلگين جيزه: سوج ۽ گيشوار

محمد شريف مير

ليڪچرار، شعبه ٻلوچي، جامعہ ٻلوچستان، کوئيٽہ

Abstract:

Language is a medium or tool which differentiates between the human beings and animal. Human beings can think comprehencely and express his/her thoughts, but the animals can not.

Balochi, as a mother Tounge facing a lot of issues such as orthography and standardization, lack of strong electronic and print media, issues related to the research and criticism, etc.

In this paper the issues of Balochi language have been discussed in detail and a few recommendations are given for the resolution of the issues.

گچين لوز: رجانڪاري، ٻولڪاري، فقہ، تفسير، انفارميشن ٽيڪنالوجي، ڪمپيوٽر سائنس، سوفٽ ويئر۔

ٻي آدم ۽ ٻن ڊيٽر ۽ مزن ۽ مستري آسراتي زبان انت، پر چه که زبان انسان ۽ راگول دومي انسان ۽ نزیک کنت، یک انسانے گول دومي انسان ۽ وتي واگ، لوٽ و تمناء گزراني پيلو کنگ ۽ ٻه تيچ کنت ۽ وتي جوش ۽ جوز گاني پد راني ۽ کنت۔ اے پڌريں جبرے که زبان ۽ راے هند ۽ سند ۽ آگ ۽ سر بونگ ۽ مزن ۽ پندے هم بُرگ ۽ گوازينگ کپنگ، زبان اوشت ۽ آماج بوت نه کنت، آئي ۽ تهابدي ۽ نوکي وهده گوست ۽ همراهي ۽ آيان بيت انت۔ همے پند ۽ بُرگ ۽ وهده زبان گوشت ۽ نبشته ياز بان ۽ رنگ ۽ دروشم ۽ ديما تلگ بزاں که زبان ۽ را نبشته ۽ رنگ ۽ دروشم ۽ هينگ، همے هينگ ۽ دور ۽ باري ۽ هم زبان ۽ بازيں رنگ بدل کرنگ انت۔ زبانان وتي پاڙو ۽ تلگ هينگ انت ۽ پدا بهر ۽ بانگ بوتگ انت، همے پاڙواني زبانان چه چيز زبان سک باز توانا طاقتور بوتگ انت ۽ چيزے زبان نزور بوان ۽ گار ۽ بيگواه بوتگ انت۔ لهتن زبان بيگواه ۽ سيمسراں سر بونگ ۽ انت که چيزے وهده پدا آيوک ۽ کاگداني تهاميز يمانی بهر جوڙ بنت۔ دگنياء تهاهر چي که زبان است انت آکے ناں کسے ماتي زبان انت، بزاں که آزان یک راجے ۽ وت (Adopt) نه کرنگ انت، بلکين همے زبان

بلوچی زبانءِ لہتیں ڈلگیں جیڑہ: سونءِ گیشوار

آیانی دودو ۽ بیدگ ۽ ڇو پیداک انت ۽ آڙهگاں وتی مات ۽ کٽ ۽ ڇو یاتی لوگ ۽ ڇو ۽ ھمے زبان ۽ راھیل کر تگ ۽ ۽ ھمے مردم ھما زبان ۽ ۽ ڀڳی گپ جنوک (Native speakers) زانگ ۽ پجارگ بنت۔ ۽ ھمے رنگ ۽ ھمک راج وتی سرڙگار، ر بیدگ ۽ زبان ۽ زانگ ۽ پجارگ بیت انت، ۽ ھمے آئی ۽ پجار انت۔ بازیں راجانی جاور و ھد ۽ گو زگ ۽ ھمرا ۽ جوان بو تگ انت، آیان وتی زبان ۽ دودو ۽ ر بیدگ ۽ را دیما ر تگ، ڇیا کہ واک ۽ اختیار ھمایانی دست ۽ بو تگ انت ۽ آھاں نیادی ۽ مار کیثانی سرا وتی زور ۽ طاقت ۽ را بر جاہ داشتگ ۽ ایندگہ مردمان ۽ کہ آدومی زبان ۽ گپ جنوک بو تگ انت، وتی دست ۽ چیر ۽ آور تگ ۽ آیانی زبان ۽ ر بیدگ ۽ سرامز نیں اثر ۽ دور دانگ، پدا کرار کرار ۽ ھمے چیر دستیں راجانی زبان ۽ ر بیدگ ۽ یگوواہ بو تگ انت۔ ۽ ھمے نزوریں ماتی زبانانی تہا بلوچی زبان ۽ ھم ھوار انت، ڇیا کہ بلوچی زبان ۽ را بازیں اژاندیم ۽ انت ۽ آیانی سبب ۽ بلوچی زبان ترس ۽ یم ۽ آماج انت۔ اے پیر ۽ تہا بلوچی زبان ۽ بازیں اڙ ۽ جیڑھاں ھوار آیانی گیش ۽ گیوار ۽ بازیں سلاہ ۽ سو جانی سرا بحث ۽ تران کنگ بیت انت۔

ماتی زبانانی دیمابرگ ءَ زبان ءَ نبشته رہند ءَ بونگ المی انت، اگاں زبانے ءَ راتچک ءَ تپاکیں نبشته رہند ءَ نہ بوت، گڑاے پہ آئی ءَ سکہ بازمن ءَ نگلیگیں جاورودی کنت۔ بلوچی زبان ءَ راماتی زبان ءَ بستار ءَ اے اڑہم دیماکپتگ، پرچہ کہ بلوچی زبان ءَ تاں اٹون ءَ یک ءَ تپاکیں نبشته رہند ءَ نیست انت، ہر مردم وتیر رہند ءَ ردا نبشته کنگ ءَ انت ءَ اگاں دومی مردم آئی ءَ گوشتگ وڑیاہولی یاگالوار ءَ سرپد نہ بیت انت گڑا براں کہ آئی ءَ نبشته کرتگیں نکان پہ دومی بلوچ ءَ ہما وڑانت کہ اگاں تو یک ہنچیں زبانے ہوان ءَ کہ آئی ءَ بابت ءَ تراچ معلوم داری مہ بیت انت۔

ایسیء تجربت منء ہما و ہدء بوت کہ من تربت یونیورسٹیء شعبہ بلوچیء استادء بستارء وانینگء اتان، منی نودر براں پہ روچ درا تکی گالوارء آزمائکاری آزمائکانی وانگ سک باز گرانء مشکل ات، منی گیشیش گوینگ، باہند وینگء د لگوش گور کنگء پد آاے نیمگء کے د لگوش بوت انت، پلئے تاں سالء گڑ سرء آہانی گوں من شکایت ہمیش ات کہ اے گالوارء نبشتہانی وانگ پما سک گران انت۔

محمد شریف میر

ہے بابت ءنبشتہ کارے نبشتہ کنت کہ،

”اولی ءممتریں جیڑہ بلوچی زبان ءنبیگ ءرہبند انت ءدومی جیڑہ بلوچی زبان ءلبرزانکی
رہبند انت، لبرزانکی زبان ءاڑ ءجنجال گوں اولی جنجال ءہمگرچ انت، پرچہ کہ نگراش
یانہیگ ءرہبند ہرچے زوت ترپکاکنگ ءٹہینگ بہ بیت ہمانسبت ءبلوچی زبان ءدومی
مشکل ءراہ ءحل ہم زوت درگیجگ بیت“ (رحیم، 1995: 12)

اے رنگیں اڑ ءجیڑہ زبان ءراسک بازتاوان دنت، ہماکین مردم کہ بلوچی ءنبشتہ کنگ ءانت
آدپروش بنت ءوتی خیال ءلیکمانی درشان کنگ ءپہ دومی زبانانی نیمگ ءدگلوش گورکن انت۔ مثال ءجرء
ہے جیڑہ سبب ءآلوچی ءبدل ءاڑ دویانگریزی زبان ءنیمگ ءدگلوش دینت کہ ایج ایشی ءماتی زبان ءراسک
بازتاوان ریت۔

اے رداگاں ہورتی ءچارگ بیت گڑااے جبر دیماکنیت انت کہ بلوچی زبان ءلبرزانک ءپہ
ہمادارگ ءگل بزاں کہ اکیڈمی کارکنگ ءانت، آوت گڑ ءمنج ءماچ انت، اگاں اے ادارگانی چاپ ءشنگ
کرتگیں کتابان ءہورتی ءچارگ بیت انت گڑااے جبر دیماکنیت انت کہ ہمک مردم ءیانہشتہ کارے نبشتہ
رہبند جتانت، بزاں ہرکس پہ دیم انت ءوتی حساب ءنبشتہ کنت، ہماچیم ءکہ دل ءبلوٹیت۔ اے پدیریں
جرے کہ ہمک ادارگ ءوتی لتیں رہبند ءصول بنت کہ آہمک نبشتہ کار ءرادیمادارگ لوٹنت، اگاں آئی ء
واہگ انت کہ آئی ءکتاب چہ ہے اکیڈمی ءچاپ بنت گڑاآئی ءراہارہبند ءنبشتہ کنگی کپیت۔ ہے رنگ ء
وانگ ءزانگی ادارگ کہ آبی۔ ایس، ایم۔ اے، ایم فل ءپی ایچ ڈی کنائینگ ءانت، آیان ءہم یک گامے
دیماونگی کپیت ءوت ماں وت ءنزیکی کنگی کپیت۔ وتی استاد ءنودر برانی نیام ءیکوئی ءودی کنگ لوٹیت تانکہ
آکیں رہبند ءنبشتہ بکن انت۔ ایشی ءچہ ہے بیت کہ دراہیں استاد ءنودر برانی نبشتہ رہبند کیں بیت ءپداہے
رہبند ایندگہ دیماونٹ انت۔ اے کارانگت ءدیماشت کرت کنت وہدے ہے اکیڈمی ءوانگ ءزانگی ادارہ
وتی توکنے مانکنے ءضد ءکینگان ءکم کنان ءیک دومی ءپہ سگ ءاوپار ودی کنان ءیکجاہ بنداں ءوتی نبشتہ
رہبند آن ءہوار کنان ءکیں رہبند ءسراتپاک بنت۔ اگاں بلوچ اے رنگ ءکارکنگ ءسوہمند بوت گڑا بلوچی

بلوچی زبانءِ لہتیں ڈلگیں جیڑہ: سوجءِ گیشوار

زبانِ مستریں اڑ گیش ءِ گیوار بیتِ انت ءِ ایند گہ اڑ اند زوتِ ہلاس بوت کن انت۔ اے ردا جہد ہم کنگ
بیتِ انت کہ در اہیں دمگ ءِ گالوارانی زبان زانت، زبان شناس ءِ نبشتہ کاران ءِ ہوار کنگ بیتِ انت، ایثی ءِ
ابید اے ہم جہد کنگ بیت کہ زبان زانتی ءِ علم ءِ رادیماداران ءِ ہما نبشتہ کار، استاد ءِ دربر جاہانی سروک کہ
آزبان ءِ زبانی اڑ اندان ءِ جوانی ءِ زانت ءِ سرپد بنت ہوار کنگ بنت۔ دگہ یک نکتے اے تک دگوش کنگی انت
کہ بچ بلوچ ءِ راتنی لیکہ ءِ رہند ءِ ہلاپ ءِ کنگی نہ انت پہ دروراکاں کسے اختلاف ءِ بگیر داریت گڑ آئی ءِ گوں دلیل
ءِ منطق ءِ بحث ءِ تران کنگ بیت انت۔ تانکہ آسے رہند ءِ منگ ءِ زورگ ءِ یہ تیار بیت انت۔

ہمے نکتہء بابت و پلوچی زبان و نامداریں شاعر و ادیب غنی پھول نبشتہ کنت کہ،
 ”دومی ایش کہ مارا وتی نبشتہ رہندء الماء جیٹہ و رازیت و عزیت ہلاس کنگلی انت“

(پہوال، 10:2011)

ہے جسے چہ پدرانہ کہ دراہیں بلوچ نبشتہ کارء وانوک ہے جیڑہء رانگیک ترین ء مسترین
اڈاند مارانت کہ اے اڑاگاں گیش ء گیوار بوت گڑا ایند گہ اڑ ہے اڑ ہمرائی ء الم ء گیش ء گیوار بنت۔
ڈاکٹر عبدالغفور شاد ہے جیڑہء بابت ء سرکاری نزوری ء کمک نہ کنگ ء جنجالاں دیم ء کاریت بلے،
آبلوچ زانت کار، نبشتہ کارء ایند گہ منصب داران ء ہم ملامت کنت کہ آیانی سستی ء ناد لگوشی ء سبب ء اے
اڈاند گیش ء گیوار نہ بوتگ، آہے بابت ء تران کنان ء نبشتہ کنت کہ۔

”بلے بلد انت ما کُلیں بہتاماں سرکارِ سرامجنیں، لہتیں نزوری مئے وتی است انت،

چوشکھ پہ بلوچی ءیک تپاکیں نبشتہ رہ بندے ء جوڑ کنگ یا آئی ء ہا تر ایک اسٹینڈرڈ زبانی ء

نہ ٹھینگ، اے مئے جندءِ نزوریانی تہا شمار بنت“ (شاد، 2012:40)

اے اژاند بڑاں کہ نبشتہ رہ بندۂ نہ بوئنگ پہ ماتی زبانوں سکین نگیگیں اژاندے ءُ وئی ہمارے ءُ
 ایندگہ بازیں جیڑہان ءُ ووی کنت۔ بلوچی زبان ءُ اے جیڑہ ءُ راہرچی زوت کہ بوت کنت گیش ءُ گیوار کنگ
 بیت انت، ادا یک جبرے دگلوش کنگی انت کہ اے اژاند واتیوگیں بلوچ ران نیک انت، بلے ایشی ءُ گیش ءُ

محمد شریف میر

گیوار کنگ ءِ مستزیں ذمہ واری زبان زانت ءِ زبان شناسی ءِ پڑے مردمانی انت، پرچہ کہ اے اژاند ءِ شاعر، آژمانکار، گدار نویس، شرگدار ءِ راجانکار جوانی ءِ گیش ءِ گیوار کرت نہ کن انت۔

گالبند سازی یا گالبندانی جوڑ کنگ ماتی زبانانی دیروئی ءِ مزنیں آرزشتے داریت، چیا کہ دگنیابدل بوان انت ءِ وهدا نچوگوں ترندی ءِ تیزی ءِ رونگ ءِ انت کہ آئی ءِ گوں ہگام بونگ سک باز گران ءِ مشکل بونگ۔ اگاں زبان ءِ وهد ءِ دور ءِ حساب ءِ دیروئی نہ کرت گڑا آژبان ءِ تہادیروئی نہ کنگ ءِ بیگواہ بونگ ءِ بابت ءِ ہچ گوشتک بوت نہ کنت، بدل بوؤکیں وهد ءِ ہگام بونگ ءِ پھلمی انت کہ گالبند سازی ءِ سراکار کنگ بیت انت۔ بلوچی زبان ءِ اے تک ءِ کار نہ بونگ، اے پڑا ہم چونبشتہ رہند ءِ وڑے ہر کس پہ دیم انت ءِ وتی حساب ءِ گالبند ءِ اصطلاح جوڑ کنت کہ آسانیتی حساب ءِ ہچ دپ نہ ورانت ءِ جیڑہانی گیش ءِ گیوارگ ءِ بدل ءِ اژاندان زیات کن انت۔

مروچیکیں دور ”specialization“ ءِ دور انت، ہڈانت کہ نبشتہ کارانی یک ٹولی یے ہے نیمگ ءِ وتی دگوش ءِ گور بکنت ءِ خاص ہے پڑے کار بکنت۔ سائنسی ءِ زبان زانتی رہند ءِ اصولانی رداگاں کار کنگ بیت گڑا اے اژاند ءِ رداگاں زوت ءِ ہلاس کنگ بوت نہ کنت گڑا کم کنگ بوت کنت ءِ وهد ءِ گوست ءِ ہمراہی ءِ ہلاس ہم بوت کنت، چیا کہ آوکیں دور ءِ دگہ بازیں ورنایے وتی سروکانی رند گیری ءِ کنان ءِ ہے نیمگ ءِ دگوش گور کن انت۔ اے تک ءِ اکیڈمی ءِ وانگ ءِ زانگی ادارہ اگاں (اصطلاحی بورڈ) جوڑ بکن انت ءِ زبان زانتان ءِ یکجا ءِ ہوار کنگ ءِ سوب مند بکنت گڑا اے بلوچی زبان ءِ سکیں وش بحتی یے بیت انت۔

ہما بلوچاں کہ لڈ ءِ بار ءِ کرتگ ءِ بلوچستان ءِ چہ در پاکستان ءِ ایندگہ صوبہ چوش کہ سندھ، پنجاب ءِ کے پی کے ءِ شنگ انت یا پاکستان ءِ چہ در شنگ ءِ جاہ مند بونگ انت، چوشکہ ایران، افغانستان، ترکمانستان، افریقہ ءِ بازیں عرب ملک ہوار انت، اے بلوچان ءِ اے وهد ءِ وژاند دیماکبتگ انت، یکے ایش کہ آیانی زبان سک لیگار بونگ ءِ دومی ایش کہ آیانی نوکیں اوبادگاں وتی زبان گار کرتگ، بلے آوتی بلوچ بونگ ءِ سرا پھر بند انت۔

بلوچی زبان ۽ لہنتیں ڈلگئیں جیڑہ: سوج ۽ گیشوار

انگریز زبان زانت ٹم فیرل کہ آئی بلوچی زبان ۽ سراج کرنگ، یک نبشتا کئے ۽ تہا نبشتہ کنت

کہ۔

”بلوچی زبان ۽ باندات تاوان باربیت انت اگاں آماکانی گپ کنوک بلوچی زبان ۽
استاندارر کنگ ۽ ہمشور کنگ مہ بنت ۽ بہ مارانت کہ آکار مرزی زبان برابریں بلوچی نہ انت ۽
اے آسر ۽ بہ رس انت کہ پر آیان شر ترانت کہ وتارا گوں سندھی، اردو، فارسی، ترکمنی ۽
عربی ۽ محدود بکن انت۔“ (فیرل، 2016:438)

اے رد بلوچستان ۽ اکیڈمی ۽ گان ۽ وتی کردیلو کنگی انت، آیان ۽ گوں ملکی ۽ در ملکی بلوچ زانت کار،
ادیب ۽ زبان زانتان نزیک ۽ ہم کو پکی کنگی انت۔ آیان ۽ بلوچی زبان ۽ لہز انک ۽ نیمگ ۽ آرگی انت، آیان ۽
شرپ ۽ عزت ۽ نیک انت ۽ ایشی ۽ ابید آیان ۽ وتی باسک جوڑ کنان ۽ اچ آیان کار گرگی انت۔ بلوچستان ۽ چہ
ابید سندھ، پنجاب ۽ کے پی کے ۽ سیمینار ۽ پروگرام جم دارگی انت تاکہ دومی ہنداں نشنگیں بلوچ اے مہ
مارانت کہ آپوک انت ۽ آگوں بلوچستان ۽ برات ۽ چہ وتی دور بوان انت۔ بلوچی زبان ۽ مارگ ۽ مارشت اگاں
آیانی دل ۽ زیات بوت گڑا آلم ۽ زبان ۽ وانگ ۽ زبان ۽ گپ جنگ ۽ نیمگ ۽ تیمچہ کن انت۔ اگاں اے رنگ ۽
کنگ مہ بیت انت گڑا بلوچی زبان ۽ گپ جنوک ۽ نبشتہ کارانی دامن سک باز تنک بیت انت کہ ہے پہ بلوچی
زبان ۽ ماتی زبان ۽ بستار ۽ سک باز تاوان بارانت۔

ہے رنگیں نکلتے ۽ سراج بحث ۽ تران کنان ۽ بلوچی زبان ۽ سراجری پولکار واجہ ٹم فیرل نبشتہ کنت

کہ،

”پہ دروراگاں بلوچے بہ ماریت کہ پہ دگہ بلوچے ۽ چہ مجبوری ۽ کاگداں ماں اردو ۽ نبشتہ بہ
کنت گڑا اے بلوچی زبان ۽ نزور بنگ ۽ نزائیک ۽ شون دارانت“ (فیرل، 416)

(2016:

محمد شریف میر

اگاں بلوچانی نیامء ”کمپونیکیشن گیپ“ ہلاس بیت پہ زبانء جوانء گتر انت،، اگاں ما اے بابتء تپاک بونگء سوب مند نہ بوت ایں گڑا مئے زبانء بگواہیء کس داشت نہ کنتء ما بلوچیء رامیان استمانی سندء منارینت کرت نہ کنناں۔

زبانانی دیروئیء زندگ دارگء میڈیاء مزنیں کردے۔ میڈیپرنٹ بیت یا الیکٹرانک آئیء کردء راشمونگ نہ بیت۔ ہمے حسابء سرکاری میڈیابیت یا پرائیوٹ زبانی دیروئیء مزنیں کردے پیلہ کنت۔ بلوچی زبانء میڈیا من نہ گشاں کہ نیست بلے آہانی بونگ نہ بونگء بروبرانت۔ سرکاری حسابء اگاں بچارے گڑا بلوچی زبانء ہیج وڑیں تاک، ماہتا کہ تا کبندء نیست انت کہ آسرجیء بلوچی زبانء در کپگء انت، البت چیزے سال ساری ”اولس“ چہ اسلام آبادء یک برے پدا بندت بوتگ ات بلئے کے وہد بیت کہ پدا بند بوتگ۔ بوت کنت کہ در کپگء انت ”ڈمی“ء دروشمء بلئے نیادیء مارکیٹء آگء نہ انت۔ ہمے رنگء الیکٹرانک میڈیا ہم نہ بونگء بروبرانت سرکاری ریڈیوء را بلوچی زبانء مستریں ازم کاراں یل کرتگء مروچی پروگرامانی (اسٹینڈرڈ) زیروء سرا تلگء اوشتاگ انت۔ دومی جبرائیش انت کہ اے پروگرامء اسٹیشنانی ریج ہمنکس کم انت چوش کہ ریڈیوء کارگھسء چہ در نہ کپ انت۔ ہمے حال سرکاری ٹی وی چینل نیگ انت کہ آیانی ”نیوز اینکرء پروگرام ہوسٹ“ بلوچیء چہ زیات اردوء انگریزیء گپء تران کن انت۔

ہمے بابتء بلوچی زبانء نامداریں ادیب حفیظ حسن آبادی نبشتہ کنت کہ۔
 ”بازارمانء گوں اے جبرگشگ کپیت کہ ”پی ٹی وی“ء بلوچی پروگرامء انون نوک تیج
 بوؤکیں (پی ٹی وی بولان) ناں آجا کہ سر نہ بوتگ کہ بلوچ مہلوکء درستیں حالاں سہی
 بنگء مشکولیء زندء دومی ضرورتانی پیلو کنگء کیلء بروبربیا انت۔“ (حسن آبادی، 13:

(2007)

وہدے بلوچی الیکٹرانک میڈیاء تھا ”سبز بات بلوچستان“ء ”وش“، ٹیلی ویژن ”چینلء گیشی بوت گڑا دراہیں بلوچاں ہمے مارات کہ ایشیء چہ بلکیں بلوچی زبانء بازیں اڑاند آئی گیشء گیواریء ہواریء

بلوچی زبان ۽ لہنتیں ڈلگئیں جیڑہ: سوج ۽ گیشوار

دگنیاء بازیں کنڈاں شنگ ۽ تالانیں بلوچانی نیام ۽ دوری ہلاس بنت ۽ ہما ”کیونیکیشن گیپ“ ۽ کہ است انت، آہلاس بیت، ”سبز بات بلوچستان“، لہنتیں وھد ۽ پد بیگواہ بوت یلئے ”وش نیوز“ چینل برجاہ بوت ۽ انگل ۽ برجاہ انت، بلے ایشی ۽ آدرد دوانہ کرت کہ بلوچ ۽ آئی ۽ درمان لوٹنگ ات۔ چیزے وھد ۽ پد ایشی ۽ پروگرام ۽ نیوزانی اسٹینڈرڈ ۽ تہانزوری آیان بوت انت، جوانیں ”نیوز اینکر“ ۽ ”اینکر پرسن“ گار ۽ بیگواہ بوان بوت انت ۽ نی جاورتاں اے حد ۽ انگل ۽ سر بوتگ کہ بلوچی ۽ چہ زیات اردو نیوز چینل ۽ گمان بیت انت، اشتہار ۽ ایندگہ چیزاں بل نیوز ہم اردو ۽ شنگ ۽ تالان بوتگ ۽ انت۔

ہے حال بلوچی زبان ۽ تاک ۽ ماہتا کانی انت، ہے بابت ۽ غنی پہوال وتی یک نبشائے ۽ تہا نبشتہ کنت کہ،

”ہے حال بلوچی ماہتا ۽ تاکبندی انت کہ ایشانی تہا سرکاری ۽ غیر سرکاری اشتہار ۽ ٹینڈر چاپ بنت، کہ بلوچی زبان ۽ برکت ۽ چرے اشتہار ۽ ٹینڈر اں ہے واجہیں شو نکاران ۽ زرسیت بلے ایشانی ہم بے سائی ۽ سیل کن کہ ایشان ۽ ہے اشتہار ۽ ٹینڈرانی ماں بلوچی زبان ۽ ترینگ ۽ چاپ کنگ ۽ توپیک ہم نیست“ (پہوال، 11:2011)

بلے دومی نیمگ ۽ ہما تاک ۽ تاکبندی انت کہ آیان ۽ ہیج وڑیں سرکاری سرپرستی ۽ اشتہار ۽ ٹینڈر ۽ مک ۽ نیست انت، بلے آسانی تاک ۽ مواد چہ سرکاری اشتہار ۽ ٹینڈر والاہاں جوان تر، شر تر ۽ گتر انت۔ جبرائش انت کہ اے تاک ہنچو زوت ۽ ایشانی ۽ در کپ انت کہ آسانی شو نکاران ۽ ناں شریں مواد ۽ نکان دست کپیت ۽ نیکہ آہے نکانانی ”پروفان“ ۽ گرانت، چاپ بوتگ ۽ پد ایشان ۽ چارگ بیت انت گر امر دم ہے تاکانی سند ۽ اسٹینڈرڈ ۽ شری ۽ سر اندازگ جت کنت ۽ اے اندازگ ۽ ہم زوت ۽ گوں جت کنت کہ اے شو نکارانی دیماز بان ۽ بلوچ انت یازر ۽ دولت۔ ہے تاکانی زیات مواد ۽ نکان ہما انت کہ ساری ۽ چاپ بوتگ انت۔ بلد ہمیش انت کہ اے تاک ۽ ماہتا کانی سروک پہ زبان ۽ وتی تاکانی تہا گتری ۽ شر تری بیار انت تاکہ بلوچی زبان ۽ رازیات ۽ چہ زیات نپ ۽ پلنگ برسیت، ہے رنگ ۽ ٹی وی چینلانی معیار ۽ سند ۽ را ہم گتر ۽ شر تر کنگ بوت کنت۔

محمد شریف میر

بلوچی زبان ءراے اڑ ہم دیما کپتنگ کہ اے زبان ءگپ جنوکیں زانہکار ءوانشور وئی زبان ءتا کہ ءماہتا کاں نہ وان انت، ایثی ءاندازگ مردم چہ دانشورانی لوگ ءکتا بجاہاں جنت کنت کہ آیانی لائبرینی تھا اُردو ءانگریزی ءکتب چنکس انت ءبلوچی ءچنکس انت، گنگ ءمول ءمراد ایش انت کہ اگاں مردم وئی زبان ءکتب، تاک، ماہتا کہ ءتا کبنداں بہا زوریت ءآیاں وانیت گڑا آیانی وانوکانی تھا گیشی کئیت انت ءہے زانت کار ءوانشور ان اے ہم سما کپیت کہ مئے زبان ءلبرزانک ءتھا چہ نبشتہ بونگ ءانت۔ ہے رنگ ءاے ہم گندگ ءکئیت انت، بازیں بلوچ زانت کار ءوانشور اُردو ءانگریزی ءنبشتہ کن انت بلے وئی ماتی زبان ءنبشتہ نہ کن انت، ایثی ءچہ ہما زبان ءلبرزانک ءمواد ءنکانانی کچ ءکساس ءتھا گیشی کئیت انت، باند ہمیش انت کہ بلوچی زبان ءوانوکانی تھا گیشی بنیت انت ءبلوچی ءنبشتہ کنوکانی تھا ہم گیشی بنیت انت، ایثی ءزبان ءتھا محکم کئیت انت، اے جبر ءرا بلوچ ہما و ہد ءماریت کہ دو بلوچ یکجاہ ننڈیت بلے آبلوچی ءبدل ءدومی زبانے ءمجلس کن انت۔

زبانانی دیروئی ءپولکاری ءارزشت ءچہ کس انکاری نہ انت، ایثی ءچہ ہمیش بیت انت کہ بازیں نوکیں تک ءپہناتاں ہوار نوکیں بنگپ دیما کائنت ءپداہے رنگیں پولکاریاں چہ پدیک نوکیں بحث ءتران ءبندات بیت انت۔

ہے بابت ءورنائیں پولکار طاہر حکیم بلوچ وئی یک نبشتا نکے ءتھا نبشتہ کنت کہ،
 ”پٹ ءپول ہم پہ زبانی دیروئی ءمز نیں ارزشتے داریت۔ پٹ ءپول، زبان ءلبرزانک ءتھا شاہگانی کاریت ءآئی ءرا زندگ کنت، بلے بلوچی زبان چہ یک شریں ءتوانائیں سانسے ءلسانی پٹ ءپولے ءپہک زبہر انت“ (حکیم، 2011:13)

زبان پٹ ءپول ءچہ توانا بیت انت ءآئی ءوانوک ءنبشتہ کنوکان ءوئی ماتی زبان ءتھا جوان ءمحکمیں مواد ءنکان دست کپیت۔ پولکاری ءچہ یک دگہ کارے اے ہم بیت انت کہ بازیں گار ءبیگواہیں مواد دیما کائنت ءبلوچ راج وئی کار ءبیگواہ ایں یاچیر تریتگیں مواد ءنکانانی پہازگ ءزندگ دارگ ءسوین بیت انت۔ بلے اے تک ءہے گندگ ءکئیت انت کہ بلوچی زبان، لبرزانک ءدود ءر بیدگ ءپڑا "اکید مک"

بلوچی زبان ۽ لہنتیں ڈلگئیں جیڑہ: سوج ۽ گیشوار

ء "نن اکیڈمک" ریسرچ/پولکاری ۽ کساس سک کم انت۔ بلند ہمیش انت زبان ۽ محکم ۽ دیروئی ۽ پھرچی کہ زیات بوت کنت، اے پڑ ۽ کار ۽ رازیات کنگ بیت انت۔ پولکاری ۽ ہواری ۽ شرگداری ہم زبانانی دیروئی ۽ سک مزنیں کر دے پیلہ کرت کنت، چیا کہ ایچ الیشی ہمک مواد ۽ نکان ۽ سند ۽ جوانی براں کہ شری ۽ حرابی دیما کئیت انت۔ بلے اے رنگ ۽ ہم مہ بیت انت کہ یک دومی ۽ رابد ۽ رد کنگ بیت انت پرچہ کہ بلوچی لبرانک ۽ ہر نگیں مواد ۽ نکانانی ہم مزنیں امبارے دست کپیٹ کہ مئے شاعر، ادیب ۽ دانشوراں شرگداری ۽ نام ۽ یک دومی ۽ راڈو بارنگ ۽ بد ۽ رد کرتگ، بلوچی لبرانک ۽ ازم ۽ بے پلہ ایں شرگداری سک کم گندگ ۽ کئیت انت تناوہدے شرگداری ۽ رادیروئی دنگ نہ بیت انت زبان دیروئی کرت نہ کنت، بلے الیشی ۽ پھ المی انت کہ ادیب، شاعر ۽ دانشورانی نیام ۽ سگ ۽ برداشت ۽ ربیت ۽ راہم دیروئی دنگ بیت انت، سگ ۽ برداشت ہماوہد ۽ ودی بوت کنت کہ ذات ۽ شخص ۽ چہ درایک بیت ۽ ازم ۽ نیمگ ۽ سپر کنگ بیت انت۔

زبان ۽ دیروئی ۽ پھ المی انت کہ "Pure literature" (بزاں کہ شاعری، آزمانک، گدار، کسمانک ۽ ایندگہ) ۽ ابید ایندگہ تکان ہم بلوچی زبان ۽ نبشتہ کنگ بیت انت، چوش کہ بزنس، کمپیوٹر سائنس ۽ ٹیکنالوجی، کشارکاری، انجینئرنگ، جنرل سائنس، سوشالوجی، سیاسیات، سوکس، نیک راہ ۽ ایندگہ بازیں پڑ۔ اے پڑاں مواد ۽ نکان نہ بونگ ۽ برو برانت، کم ۽ نام ۽ نیک راہی چیزے نکان بلوچی ۽ حدامر زینیں نبشتہ کارانی کراگندگ ۽ کئیت انت کہ آیاں بلوچی لبرانک ۽ دین ۽ مذہب ۽ شنگ ۽ تالانی ۽ پھ بلوچی زبان ۽ نبشتہ کرتگ ۽ چیزے عالم ۽ ملایاں بلوچی زبان ۽ وتی (و عظام ۽ کیسٹ ۽ سی ڈیانی تہا بند کرتگ۔ زبان ۽ دیروئی ۽ پھ المی انت کہ مذہب ۽ نیک راہ ۽ ہوار ایندگہ پڑاں بلوچی زبان ۽ تہا نکان ۽ مواد نبشتہ کنگ بیت انت، پرچہ کہ الیشی ۽ چہ زبان سک باز دیروئی کنت ۽ ہمک مردم ۽ راوتی تب ۽ مواد ۽ نکان وتی چند ۽ ماتی زبان ۽ تہا دست کپیٹ انت ۽ آیان ۽ ونت کت کنت۔ اگاں اے رنگ ۽ نہ بوت گڑا زبان ۽ را بازیں ترس دیما کپ انت چیا کہ مواد ۽ نکان ۽ زبان ۽ تہا سک باز کی بیت انت ۽ ہمک تب ۽ وانوک ۽ راوتی تب ۽ نکان پھ وانگ ۽ دست نہ کپیٹ۔

محمد شریف میر

زبانے دیروٹی، پہازگ ءر کینگ ءسیاسی گل ءسیاسی حکومت مزنیں کردے پیلہ کرت کن انت، چیا کہ سیاسی گل وتی منشور ءر ہند ءر داوتی باسک ءکارندہان ءسئی ءسرپد کن انت کہ آپچے کنگ لوٹ انت ءچے وڑکنگ لوٹ انت۔ بلوچانی ہمک سیاسی گل ء منشور ءر ہند ءاگاں بچارے گڑا آئی ءتہا بلوچی زبان ءپہازگ، پلکارگ ءیکو اہی ءچہ ر کینگ ءوانگ جاہانی تہا بر جاہ دارگ ءبابت ءالما چیزے ناں چیزے نبشتہ انت، بلے عملی دروشم ءچے گندگ ءنیت انت۔

ہے بابت ءنامداریں ادیب ءدانشور ڈاکٹر فضل خالق نبشتہ کنت کہ،

”انچو کہ مئے زبان ءادب ءکو اسانی ذمہ واری باز انت، ہے بیم مئے سیاسی مردمانی ذمہ واری ہم باز انت، ہے قوم، زبان ءوتن ءنام ءسراسیاسی مردمانی سیاسی دکانداری زندگی انت بلے ہمیشاں (کہ منی وتی برات ءعازیز انت) جست بگرے کہ واجہ تو اے سال ءچتکہ پمپٹ درکنگ؟ آہانی تہا چتکہ بلوچی زبان ءنبشتگیں بوتگ انت؟“ (خالق، 438:

(2016)

بلوچ سیاسی گل ایوک ءنعرہ ءتاں اوشتا تگ انت ءایشی ءگیش یک گامے ہم دیمانہ رونت۔ اگاں ہورتی ءبچارے گڑا اے جبر دیما کنت انت کہ بلوچستان ءمزنیں منصب چوش کہ وزیر اعلیٰ ءگورز انت۔ اے منصبانی سرازیات بلوچ نندوک بوتگ انت بلے آیاں پہ بلوچی زبان ءچے وڑیں گامے دیمانہ جنگ کہ آوکیں پدر تیج آسانی ہے کار ءکرد ءراگیر بیاریت (بیدے نواب اکبر خان بگٹی ءاگاں آسانی دل ءلوٹ ءواہگ بتو تین انت گڑا آیاں پہ وتی ماتی زبان ءسک باز کرت کرتگ ات بلے آسانی زور ءطاقت تاں گشتانک ءتقریر ءاوشتوک انت۔

ہے رنگیں جاورانی بابت ءغنی پہوال نبشتہ کنت کہ۔

”مئے ہواریں بے سہا ءحال ایش انت کہ بازیں سیاسی پارٹی کہ وتار قوم پرست گنگ ءو تی گٹ ءتل اش برتگ بلے ایشانی تہا گیشتر یانی آسین ءمنشور ماں اردو ءنبشتہ انت، بینر ء

بلوچی زبان ۽ لہنتیں ڈلگئیں جیڑہ: سوج ۽ گیشوار

پوسٹر ہم اُردو زبان ۽ نبشتہ کن انت، باز برآں ہے سروک کہ جوش ۽ کایت گڑا تکریر ہم
اُردو ۽ کن انت“ (پہوال، 10: 2011)

بلوچانی سیاسی سروکائی اے رنگ ۽ بے دلگوشی پہ زبان ۽ سک باز نقص ۽ تاوان انت، باند انت کہ
آے نیمگ ۽ عملی دلگوشی بدیت ۽ ایوک ۽ نعرہ ۽ تقریر مکن انت، پرچہ کہ بیدے زبان ۽ راج نہ مان انت ۽
اگاں راج نہ منت گڑا سیاسی سروک کجامان انت۔

زبان بید ۽ سرکاری کمک ۽ سرپرستی ۽ اسکول ۽ کالجانی تہاوانینگ بوت نہ کنت، بلوچی زبان ۽ گوں
باز عجب انت کہ اے زبان پر انمیری، مڈل ۽ ہائی اسکول ۽ سنداں نیست انت بلے نودر برانتر ۽ سند ۽ کہ کسیت
انت آئی ۽ رابلوچی ۽ وانینگ بندات کنگ بیت انت، بلے بلوچی یک چوائس ۽ پندے ۽ حساب ۽، براں کہ کسے
اگاں دوہمی سبھیکے چوش کہ اُردو ۽ فارسی انت، زورگ بلوٹیت زرت کنت، براں کہ نودر براگاں بلوچی
وانگ لوٹیت گڑا انتر ۽ پد بندات بکنت۔

ہے نکتہ ۽ نیمگ ۽ دلگوش گور کنائینان ۽ ڈاکٹر غفور شاد نبشتہ کنت کہ۔

”انوں اگاں مابلوچی زبان ۽ اے پڑ ۽ بچاریں گڑاماں وانگجاہاں بلوچی وانینگ بچ جاہاں
نیست انت، ماں پاکستانی بلوچستان ۽ نواب اکبر خان گہی شہید ۽ حکومت ۽ زمانگ ۽
1991ء اولی رند ۽ بلوچی زبان ماں سرکاری وانگجاہاں بندات کنگ بوت بلے یک ۽
دوسال ۽ چپد اے ہم مندر ۽ ہیلہائی آماج بوت ۽ بند کنگ بوت چہ آئی ۽ پد بلوچی زبان
بچ جاہ ۽ سرکاری وانگ جاہاں وانینگ بوگ ۽ نہ انت انوں گوٹگیں سال 2010ء
مکران ۽ بلوچستان ۽ ایندگہ دمگانی چیزے پرائیوٹ اسکولاں بلوچی زبان ۽ وانینگ یک
مضمونے ۽ جہت ۽ ماں بنداتی کلاساں بندات کنگ“ (شاد، 40: 2011)

بلوچی زبان ۽ ماں سرکاری اسکول ۽ وانگ جاہاں نہ وانینگ وت بلوچ سیاسی سروک ۽ سیاسی گلانی
نادلگوشی ۽ بے پرواہی ۽ پیش داروک انت، کہ آہانی گوش ۽ مورے نہ وارت ۽ آہاں وت ۽ رانگ ۽ کر کرتگ
بلوچی زبان ۽ بابت ۽ بلے آہانی نعرہ ۽ منشور اے بابت ۽ مزن مزین نکتہ آن ۽ دیما کارنت۔

محمد شریف میر

رجانک یک زبانے ۽ دیمروئی، آئی ۽ مواد ۽ نکان ۽ تہا گیشی ۽ ہوار نوکیں لوز، گالریچ ۽ گالبندانی
رواج دینگ ۽ مزنیں کردے پیلہ کنت۔ بلوچی زبان ۽ چوش نہ انت کہ رجانک بونگ ۽ نہ انت، بلکیں ایشی ۽
رازیات و دینگ ۽ گزرانت ۽ دگنیاء شاہکار ۽ نامداریں کتابان ۽ بلوچی ۽ رجانک کنگ بیت انت چوش کہ
بخاری شریف انت، ترمذی انت، ابن ماجہ انت، قرآن پاک ۽ بازیں تفسیر انت، فقہ انت، ہمے حساب ۽ باپار
کاری ۽ پڑ ۽ نامداریں کتاب انت، سیاسیات ۽ شاہکاریں کتاب انت ایشی ۽ چہ زبان ۽ لہزانک ۽ اسک بازنپ ۽
پاندگ رسیت انت ۽ بلوچی زبان ۽ ہم ہے بنگپ آئی سرا نبشتہ کنگ ۽ رواج دیمروئی کن انت۔ رجانک ۽ چہ
آؤوکیں پدریچ بازیں نوکیں تب ۽ میلان ۽ دیم ۽ برانت ۽ وہد ۽ گوست ۽ ہمراہی ۽ ہمے تب ۽ میلان ۽ زبان وتی
کنت۔

آسری تران:

اے بحث و تران و چہ پدرانہ کہ بلوچی زبان و را باڑ و جنجال دیم کپنگ انت، اے رنکس
جیڑہانی گیش و گیوار سک بازاری انت، بلد ہمیش انت کہ بلوچی زبان و ادیب، دانشور، سرکاری و غیر سرکاری
گل، لبرانی گل، زبان زانت و سیاسی سروک و ہد و حساب و اے جیڑہانی نیمگ و د لگوش گور بکن انت و ہرچی
کہ زوت بوت کنت اے جیڑہان و گیش و گیوار بکن انت چیا کہ اگاں زبان نہ بوت گڑا قوم ہم نہ نہایت۔

بلوچی زبان ۽ لہنتیں ڈلگئیں جیرہ: سوج ۽ گیشوار

شوندات: References

- پہوال، غنی (2011): بلوچ ۽ بلوچی زبان، سیچکان، فروری، گوادر
- حسن آبادی، حفیظ (2007): بلوچی زبان ۽ آئی ۽ آڈ ۽ جنجال، نوشکی، زند، اگست
- حکیم، طاہر (2011): زبان راجی پجار ۽ مسترین نشانی، گوادر، سیچکان، فروری
- خالق، ڈاکٹر فضل (2016): بلوچی زبان ۽ آکبت، زبان زانتي ۽ بلوچی زبان، (رد ۽ بند) طاہر حکیم، تربت، بلوچستان اکیڈمی
- شاد، غفور (2012): بلوچی زبان ماں وانگجاہاں، بلوچستانیات، اولی تاک، کونہ، بلوچی اکیڈمی
- فیرل، ٹم (2016): زبان ۽ سلامتی ۽ آئی ۽ زندگ دارگ، رجانک، اسماعیل امیری، زبان زانتي ۽ بلوچی زبان، (رد ۽ بند) طاہر حکیم، تربت، بلوچستان اکیڈمی
- مہر، رحیم (1995): بلوچی زبان ۽ اہمیت پہ بلوچ راج ۽، تربت، آساپ، ستمبر، اکتوبر

